

**ФАРМІРАВАННЕ АРФАГРАФІЧНЫХ НАВЫКАЎ
У МАЛОДШЫХ ШКОЛЬНІКАЎ НА ЎРОКАХ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ
ПРЫ ВЫВУЧЭННІ СЛОЎНІКАВЫХ СЛОЎ**

Савіцкая Жана Аляксандраўна

настаўнік пачатковых класаў

дзяржаўнай установы адукацыі «Сярэдняя школа № 39 г. Магілёва»

(г. Магілёў, Рэспубліка Беларусь)

Анотацыя. Аўтар артыкула даказвае, што сістэматычная і мэтанакіраваная праца над цяжкімі словамі з дапамогай актыўных формаў працы выклікае ў навучэнцаў цікавасць да вывучэння гэтых слоў і спрыяе іх паспяховаму запамінанню.

Ключавыя словы: слоўнікавыя словы, работа з загадкай або рэбусам, падбор сінонімаў.

У сучасным грамадстве назіраецца тэндэнцыя індывідуалізацыі асобы, яе імкненне да самавызначэння і самарэалізацыі. Як адзначаецца ў Кодэксе Рэспублікі Беларусь аб адукацыі, адным з асноўных кірункаў дзяржаўнай палітыкі ў сферы навучання з'яўляецца стварэнне неабходных умоў для задавальнення патрэб асобы ў адукацыі, патрэб грамадства ў дзяржавы ў фарміраванні асобы. Актуальнасць абранай тэмы абумоўлена задачамі павышэння матывацыі школьнікаў да вывучэння мовы.

У сваёй працы мы карыстаемся актыўнымі сродкамі і прыёмамі навучання, якія паказалі сваю эфектыўнасць: займальны матэрыял, гульнявыя хвілінкі, хвілінкі кемлівасці, заданні на логіку, праблемныя сітуацыі, нетрадыцыйныя ўрокі, інтэграваныя ўрокі, электронныя сродкі навучання, складанне прэзентацый, відэасюжэтаў і інш. Мы часта праводзім ўрокі з элементамі гульнёвай тэхналогіі, інтэрактыўнага навучання, асобна-арыентаваных тэхналогій, якія фарміруюць у дзяцей лідэрства, вопыт самавызначэння, працы ў групе, рэфлексіі. Вучэбныя заданні да ўрока падбіраем з элементамі навізны, асабліваю ўвагу надаем працы з тэкстам: выкарыстоўваем тэксты этнаграфічнага, патрыятычнага зместу. У рамках ўрока ўцягваем вучняў у дыскусіі, дэманструем відэафільмы па тэме, арганізуем інтэграваныя ўрокі з бібліятэкай.

Лічым, што абавязкова на ўроку павінна быць эмацыянальная насычанасць зместу матэрыялу. Пагэтану стараемся на арыенціравачна-матывацыйным этапе стварыць псіхалагічны настрой, вызваць жаданне займацца прадметам: чытаем некалькі радочкаў з вершаў беларускіх паэтаў, якія адпавядаюць тэме ўрока.

На думку Л.А. Фраловай, “развіццё ніколі не можа быць дасягнута шляхам прымусу, яно мае месца толькі тады, калі чалавек сам цягнецца да ведаў, да творчасці” [3, с. 3]. Асэнсаванне гэтага пераканала нас ў тым, што работу на ўроку патрэбна арганізаваць так, каб павысіць унутраную матывацыю школьнікаў да вывучэння прадмета, каб у вучняў з’явілася жаданне працаваць на ўроку, каб яны з павагай ставіліся да вывучэння беларускай мовы. Для гэтага прадметны матэрыял трэба падаць так, каб вучні не толькі зразумелі вывучаемы матэрыял, але і маглі прымяніць яго на практыцы.

Неабходна арганізоўваць працу над слоўнікавымі словамі так, каб яна актывізавала вучэбна-пазнавальную дзейнасць навучэнцаў і развівала іх арфаграфічную пісьменнасць. У працэсе запамінання кожнага слоўнікавага слова мы выкарыстоўваем лексічную працу. Пры тлумачэнні значэння слова карыстаемся карткамі з выявай прадметаў. Вучні называюць прадмет і тлумачаць яго значэнне. Далей мы запісваем слова і падкрэсліваем арфаграму.

Цікавай для вучняў будзе работа з загадкай або рэбусам, падбор сінонімаў, кароткае вуснае тлумачэнне слова, пералік прадметаў, якасцей або дзеянняў, агульную групу якіх абазначаюць словам. Вопытам такой работы з намі падзялілася Е. Г. Фёдарова [2, с. 54]. Пры арфаграфічнай працы мы таксама ўжываем карткі, напрыклад, карткі са словамі з прапушчанымі літарамі на ўжо вывучаныя і новыя правілы. Навучэнцы ўстаўляюць літары, тлумачачы іх графічна. Далей арганізуем ўзаемаправэрку. Працуючы ў парах, навучэнцы вы-

значаюць правілы, на якія былі дадзены словы. Задаю пытанне: “Якія словы выклікалі цяжкасці?” Далей пераходзім да тлумачэння новых арфаграм.

Складанне словазлучэння ці сказа з вивучаемым словам, падбор сінонімаў, амонімаў ці антонімаў да слова, праца з прымаўкамі ці фразеалагізмамі, у склад якіх уваходзіць слоўнікавае слова, – “усе гэтыя формы працы таксама спрыяюць развіццю арфаграфічнай пільнасці” на думку М.Р. Львова [1, с. 23]. Дадзеная праца не толькі фарміруе ў вучняў увагу да слоў і навыв іх правільнага напісання, але і павышае цікавасць да рускай мовы, узбагачае слоўнікавы запас.

На ўроках рускай мовы для запамінання слоў з неправараемымі арфаграмамі мы ўжываем такія прыёмы, якія прыцягваюць увагу навучэнцаў, развіваюць цікавасць, выклікаюць здзіўленне. Ужыванне метаду асацыяцый спрыяе развіццю творчай актыўнасці і лагічнага мыслення навучэнцаў, удасканальвае механізмы запамінання, узбагачае слоўнікавы запас. Але мы ўлічваем і тое, што нельга дзецям навязваць сваіх асацыяцый. Словы, напісанне якіх неабходна запомніць, прадстаўляюцца ў выглядзе выявы. Так, пры тлумачэнні напісання слова “апельсін” у вучняў узнікае асацыяцыя з чымсьці салодкім, яны ўсміхаюцца. Затым мы паказваем карцінку з выявай гэтага фрукта. Або, напрыклад, пры запамінанні слова “добры” прагаворваем: «Добры куплет спявае хор».

Таксама ў сваёй працы мы выкарыстоўваем спецыяльныя карткі з надрукаваным слоўнікавым словам і выявай, якую выклікае гэтае слова. Гэта дазваляе запомніць неправараемую літару цікава. Прапануем навучэнцам карткі з выявай чатырох прадметаў, тры з якіх маюць нешта агульнае. Навучэнцы знаходзяць “чацвёртае лішняе”, вызначаюць прыкмету, па якой дадзенае слова адрозніваецца ад іншых, запісваюць яго, вылучаюць складанае напісанне.

Цікавым для вучняў будзе практыкаванне, у якім словы групуюцца па напісанні. Напрыклад, група слоў з неправараемай галоснай Е і з неправараемай галоснай І; з падвоенай зычнай і без яе. Такое заданне мы прапануем альбо індывідуальна, альбо ў парах. Далей здзяйсняем узаемаправярку па ключы. Тлумачым правапісы слоў, фармулюем правіла. Ужываем такі від працы, як “Адрознівай пары слоў!”. Бяру для назірання пары слоў, якія адрозніваюцца толькі адной літарай (спяшайцеся – спішыце і інш.). Далей складаем словазлучэнні, тлумачым значэнне слова. Для гэтага ўжываем гульню “Угадай слова”. Прапануем вызначыць слова па значэнні. Далей мы запісваем яго на дошцы, вызначаем частку гаворкі, падбіраем аднакаранёвыя словы, тлумачым правапіс, складаем прапановы з гэтым словам.

Таксама выкарыстоўваецца намі прыём “Ці ведаеш ты?”. Прапануем навучэнцам запоўніць крыжаванку-табліцу, дзе напісаны літары, якія трэба запомніць. Даю загадкі, а навучэнцы ўпісваюць у крыжаванку адгадкі. Далей аналізуем правапіс слоў.

Цікавай для навучэнцаў будзе і гульня “Галерэя малюнкаў”. Паказваем 3-4 малюнкi на пэўную тэму, напрыклад “Зіма”. На адной з карцінак намалюваны прадмет, які абазначае слова, правапіс якога будзе вивучацца на ўроку. Вучні павінны назваць намалюваны прадмет. Слова запісваем, тлумачым напісанне.

Прапануем прыказкі з творчым заданнем: падабраць і ўпісаць у прыказку прыдатныя па сэнсе словы, напрыклад: Хоць голадна ды не.... Вучні запісваюць прыказку, трастлумачыўшы правапіс слоўнікавых слоў.

Працуючы ў групах, прапануем навучэнцам табліцу з літарамі, дзе зашыфраваны слоўнікавыя словы. Школьнікі знаходзяць іх, запісваюць, ставяць націск, вызначаюць ніціскны склад і абазначаюць арфаграму.

На ўроках арганізуем ўзаемаправерку, самаправерку, а таксама выкарыстоўваем прыём “Знайдзі памылку”. Такая праца садзейнічае развіццю ўвагі, арфаграфічнай пільнасці.

Сістэматычная і мэтанакіраваная праца над цяжкімі словамі з дапамогай актыўных формаў працы выклікае ў навучэнцаў цікавасць да вывучэння гэтых слоў і спрыяе іх паспяховаму запамінанню.

Спіс літаратуры

1. Львов, М. Р. Методика преподавания русского языка в начальных классах : учебное пособие / М. Р. Львов, В. Г. Горецкий, О. В. Сосновская. – М. : Academia. – 2015. – 664 с.

2. Федорова, Е. Г. Формирование орфографической зоркости у младших школьников // Е. Г. Федорова. – Школьная педагогика, 2017. – № 1. – С. 45.

3. Фролова, Л. А. Об орфографической работе в период обучения грамоте шестилетних детей // Л. А. Фролова. – Начальная школа, 2002. – № 7. – С. 15–17.